

Obsługa wyjątków

Wykład 8

Powody wprowadzenia obsługi wyjątków

- Podczas wykonania programu mogą wystąpić przypadki, które nie zostały przewidziane przez programistę
 - Np. użytkownik wprowadził złe dane
 - Kontakt z urządzeniem zewnętrznym został przerwany
- W celu uniknięcia przerwania pracy programu konieczne jest zaimplementowanie obsługi błędów
 - Jedną z możliwości jest obsługa błędów poprzez znaczniki statusów (używane w C)
 - W C++ natomiast wprowadzono nowy znacznie ogólniejszy mechanizm pozwalające na obsługę wyjątków

Obsługa wyjątków

- Wyjątek nie zawsze oznacza błąd
 - Błąd jest niejako podzbiorem wyjątków
- Sytuacją wyjątkową (wyjątkiem) może być wszystko co my programiści za to uznamy
- Obsługa wyjątków stanowi nowy sposób obsługi błędów i sytuacji nazwijmy to niecodziennych
 - Należy stosować kiedy tylko jest to możliwe
- Stanowi wbudowaną własność języka
- Umożliwia obsługę wyjątków w każdym ich znaczeniu za pomocą mechanizmu niezależnego od zasadniczego przepływu sterowania w programie

Obsługa błędów poprzez znaczniki statusów (C)

- Odbywa się poprzez kontrolę wartości zwracanych przez funkcję i wywoływaniu procedur obsługujących błędy
- Błędy są wykrywane i obsługiwane przez kod programu
 - Nie ma różnicy między zwykłym przebiegiem sterowania programem, a obsługą błędów
 - Standardowy przebieg jest wymieszany z blokami obsługi błędów
 - Wystąpienie błędu sygnalizowane jest jakąś specjalną wartością zwracaną
 - Pojawia się problemy kiedy funkcja jako legalną wartość może zwrócić zbiór pełny (np. wszystkie liczby typu `int` lub znaki, itp.)

Języki obiektowe (C++)

- W takich językach wiele operacji w ogóle nie zwraca żadnej wartości, czyli nie ma możliwości zwrócenia wartości sygnalizującej błąd
 - Np. tworzenie nowych obiektów (wywoływany jest konstruktor)
 - Wykrycie błędu to nie jeden problem, istotne jest również poprawne jego obsłużenie
- Istnieje potrzeba wbudowania mechanizmu, który pozwoliłby na oddzielenie wykrywania błędów od ich obsługi oraz umożliwił przekazywanie informacji w inny sposób niż parametry zwracane
- Właśnie obsługa wyjątków daje takie możliwości

Koncepcja obsługi wyjątków

- Wyjątki przetwarzane są w języku C++ w następujący sposób
 - Jeżeli niespodziewana sytuacja wystąpi wewnątrz funkcji to zostanie to zakomunikowane za pomocą specjalnej instrukcji
 - Powoduje to przełączenie z normalnego trybu wykonywania programu do obsługi wyjątków
 - W trybie tym opuszczane są wszystkie wywołane dotąd funkcje lub bloki, aż zostanie napotkany kod obsługi danego wyjątku
 - Dla poszczególnych instrukcji programu można definiować sposób działania jeśli pojawi się wyjątek

Słowa kluczowe służące obsłudze wyjątków

- **try** - służy określeniu zakresu instrukcji programu, w których wyjątki są przechwytywane i wysyłane do bloku obsługi błędów
- **throw** - umożliwia wyrzucenie obiektu wyjątku do programu
 - Powoduje przełączenie trybu pracy z normalnego do obsługi wyjątków
- **catch** - stosowane w celu przyjęcia obiektu wyjątku, a następnie jego obsługi
 - Zdefiniowany zakres wykonuje się podczas opuszczenia normalnego trybu pracy programu

Blok try i catch

- Wchodząc w programie do obszaru ryzykownego powinniśmy uprzedzić o tym kompilator
 - `try {`
 `//ryzykowne instrukcje`
 `}`
 `catch(...)`
 `{ /*reakcja na wyjątki */ }`
- Wszystko co znajduje się w bloku `try` jest chronione, nawet wywołanie innych funkcji łącznie z bibliotecznymi
 - Niezależnie jak „głęboko” zostanie wyrzucony wyjątek

Instrukcja throw

- Jeżeli dzieje się coś niespodziewanego używamy instrukcji **throw**
 - **throw obiekt;**
- Możemy wyobrazić sobie dwie sytuacje
 - Rzucamy obiekt, który sam w sobie jest informacją o rodzaju sytuacji wyjątkowej
 - Rzucamy obiekt, który w sobie zawiera dodatkowe informacje o danej sytuacji wyjątkowej
- Różnica jest tylko widoczna od strony obsługi wyjątków, natomiast od strony sygnalizacji żadnej różnicy nie ma

Blok catch

- W bloku **catch** umieszczamy procedury obsługi wyjątku (-ów)
- Blok **catch** może tylko wystąpić bezpośrednio po bloku **try** lub innym bloku **catch**
- Bloków **catch** może być więcej, gdyż mogą one łapać obiekty różnych typów
 - Wtedy każdy blok **catch** przystosowany jest od złapania jednego konkretnego typu obiektu
 - Możliwe jest także umieszczenie takiego bloku **catch**, który złapie wszystkie wyjątki niezależnie od typu obiektu jak został wyrzucony
- Przykład cpp_8.1

Różnice między wywołaniem obsługi błędów, a wywołaniem funkcji

■ Obiekty zwracane

- Funkcja może zwracać obiekty ściśle określonego typu i żadne inne
- Instrukcja **throw** może wyrzucać obiekty dowolnego typu

■ Różnica w przeniesieniu sterowania

- Instrukcja **return** powoduje powrót do miejsca, skąd funkcja została wywołana
- Instrukcja **throw** powoduje bezpowrotne opuszczenie wszystkich dalszych instrukcji (funkcji) i przenosi wykonanie do bloku **catch**

Kolejność bloków catch

- Kolejność bloków obsługi wyjątków ma istotne znaczenie
- Sytuacja bardzo podobna do instrukcji warunkowej `if`, `else if` i `else`
- Nie ma znaczenie czy np. w następnym bloku dopasowanie obiektu jest lepsze, zawsze wykonany zostanie ten blok, do którego jako pierwszego rzucany obiekt pasuje
 - Może to mieć szczególne znaczenie jeśli posługujemy się hierarchią klas

Bloki `try` i `catch` można zagnieżdżać

- Czasami może wydawać się lepsze zastosowanie zagnieżdżonej struktury bloków `try` i `catch`
 - Jeżeli rozróżnimy sytuacje wyjątkowe, z którymi możemy sobie poradzić lokalnie od sytuacji trudniejszych kiedy obsługa wyjątku musi odbyć się w dalszej części programu
- Jeśli instrukcja `throw` występuje w zagnieżdżonym bloku `try` to najpierw następuje próba obsługi wyjątku w blokach `catch` stojących bezpośrednio za nim. Dopiero jeżeli tam nie będzie możliwe obsłużenie wyjątku sprawdzane są bloki znajdujące się za zewnętrznym blokiem `try`
- Przykład `cpp_8.2`

Dopasowywanie typów w blokach catch

- Dana procedura obsługi nadaje się do pracy z danym typem jeżeli
 - Typ argumentu rzucanego jest taki sam jak typ argumentu oczekiwanego
 - Jeżeli typ argumentu oczekiwanego ma dodatkowo przydomek `const`
 - Gdy rzucamy dany typ, a oczekiwanym typem jest referencja do niego
 - Typ argumentu oczekiwanego jest publiczną klasą podstawową w stosunku do typu rzucanego
 - Bardzo nietypowe!!!
 - Typ argumentu rzucanego jest wskaźnikiem do jakiegoś typu, a oczekiwany typ jest wskaźnikiem do którego typ rzucany może być skonwertowany za pomocą konwersji standardowej
- Przykład `cpp_8.3`

Rzucanie obiektu klasy pochodnej, a odbieranie obiektu klasy bazowej

- Przy normalnym wywołaniu funkcji taka sytuacja nie może mieć miejsca (do przesyłania obiektów używany jest stos)
- Dlaczego jest to możliwe
 - Ponieważ nie obowiązują zwykłe reguły związane ze stosem - sam stos nie bierze udziału w przekazywaniu argumentu wyjątku
 - **Obiekt rzucony jest kopiowany do obiektu statycznego**
- Odbierając obiekt klasy bazowej tracimy część informacji związanej z klasą pochodną
 - Operujemy na obiekcie klasy podstawowej, który nie da się przekształcić w obiekt klasy pochodnej nawet za pomocą rzutowania
- Ale informacja o obiekcie klasy pochodnej nie jest jeszcze bezpowrotnie stracona
 - Może zostać użyta dalej jeżeli wywołamy instrukcję `throw` ;
- Przykład cpp_8.4

Funkcyjny blok try-catch

- Istnieje możliwość ustanowienia bloku `try` wokół całej funkcji
 - Jest to wtedy część definicji funkcji
 - W szczególności interesujące jeśli dotyczy konstruktora z listą inicjalizacyjną, która wtedy też jest nim objęta
 - Wszystko co został skonstruowane zostaje w tej sytuacji zniszczone przed wejściem do bloku `catch`
 - W przypadku konstruktorów i destruktorów jeśli nie zostanie wyrzucony wyjątek nastąpi to automatycznie (`throw;`)
 - Dla wszystkich innych funkcji osiągnięcie końca bloku `catch` jest równoważne instrukcji `return;`
 - Czym to skutkuje?
 - Głównym celem tego bloku jest logowanie lub modyfikowanie czegoś a potem ponowne wyrzucenie kolejnego wyjątku
 - Bardzo rzadko używane w przypadku innych funkcji niż konstruktor
- Przykład 8.4a

Odwikłanie stosu

- Istnienie bloku `try` jest potrzebne gdyż w momencie rzucenia wyjątku następuje tzw. odwikłanie stosu
- Wykonywane jest sprzątanie obiektów automatycznych, które powstały w bloku `try`, aż do momentu wystąpienia sytuacji wyjątkowej
 - Wygląd stosu zostaje przywrócony do takiego jaki był przed wejściem do bloku `try`
 - Następuje to w łagodny sposób, tzn. wywoływane są chociażby destruktory
- Nie zostają zlikwidowane obiekty utworzone za pomocą operatora `new`!!!
 - Jednak na ogół tracimy dostęp do tych obiektów bo utracony zostanie wskaźnik do takiego obiektu, który jest za zwyczaj automatyczny
- Przykład `cpp_8.5`

Co zrobić z obiektami tworzonymi za pomocą `new`

- Po pierwsze możemy przed rzuceniem wyjątku skasować niepotrzebne już obiekty za pomocą operatora `delete`
- Postarać się o przekazanie adresu obiektu w taki sposób żeby „przeżył” odwikłanie stosu
 - Możemy mieć wskaźnik globalny
 - Nie jest to polecana metoda w szczególności jeżeli mam dużo takich wskaźników to wprowadzamy bałagan
 - Możemy wyposażyć obiekt, który będziemy wyrzucać w informację o pozostałych obiektach stworzonych operatorem `new`

Co zrobić z obiektami tworzonymi za pomocą `new` . . .

- Wykorzystać inteligentny wskaźnik
 - Zaimplementować samemu zliczenie referencji
 - Wykorzystać gotowy z zewnętrznej biblioteki
 - Użyć istniejący wskaźnik z `std`
 - `template <typename T> class auto_ptr;`
 - Jest to szablon
 - `auto_ptr<MojaKlasa> ptr(new MojaKlasa);`
 - Zaimplementowany w postaci przenoszenia własności
 - Nie można go skopiować w normalnym tego słowa znaczeniu
 - Dwa takie wskaźniki nie mogą być w posiadaniu tego samego obiektu!
 - `template <typename T> class unique_ptr;`
 - C++11
- Przykład `cpp_8.5a`

throw i argumenty automatyczne

- Podczas odwikłania stosu wszystkie obiekty automatyczne zostają zniszczone
- Jeżeli argumentem instrukcji **throw** jest obiekt automatyczny to on też zostanie zniszczony
 - Ale informacja zostanie przekazana przez jego kopię, umieszczoną w obszarze zmiennych statycznych
- Dlaczego obiekt kopiowany jest do obszar statycznego?
 - Kompilator np. nie tworzy obiektu operatorem **new**, gdyż właśnie brak pamięci może być przyczyną wyrzucenia wyjątku
- Przykład cpp_8.6

throw i argumenty nie-automatyczne

- Oczywiście możemy za pomocą instrukcji **throw** rzucać obiekty nieautomatyczne
 - Obiekty globalne
 - Obiekty stworzone operatorem **new** (jeżeli powód rzucenia wyjątku nie jest brak pamięci)
- Jednak niezależnie jaki obiekt będziemy wyrzucać to **catch** zawsze odbiera kopię tego obiektu
- Przykład cpp_8.7

Wyjątki w destruktorach

- **NIGDY nie należy rzucać wyjątków z destruktorów!!!**
- Przyczyną dla której nie należy rzucać wyjątków z destruktorów jest ich sposób obsługi
 - W tym mechanizmie jest założenie, że nie wolno rzucać wyjątku dopóki poprzedni wyjątek nie został obsłużony przez kompilator
 - Rola kompilatora to przeniesienie sterowanie programu z punktu wyrzucenia wyjątku do odpowiedniego bloku **catch** (+odwikłanie stosu)
 - Nasza rola to reakcja na sytuacje wyjątkową w tym bloku
- Jeżeli jednak zostanie rzucony następny wyjątek przed obsłużeniem poprzedniego to program odmówi współpracy i zakończy brutalnie działanie
- Przykład `cpp_8.8`

Brak odpowiedniej obsługi wyjątku

- Program powinien obsługiwać wszystkie wyjątki
- Jeśli tak nie jest to program kończy działanie
 - Wywoływana jest funkcja `std::terminate()`, która to normalnie wywołuje funkcję `std::abort()`;
- Powody wywołanie `std::terminate()`
 - Nie złapany wyjątek
 - W mechanizmie obsługi wyjątków nastąpił wewnętrzny błąd
 - Jeżeli podczas odwikłania stosu zostanie rzucony następny wyjątek np. w destruktorze
 - Jeżeli między rzuceniem wyjątku, a złapaniem go w bloku `catch` wywołany zostanie konstruktor kopiujący, który rzuci wyjątek

Zmiana funkcji `std::terminate()`

- Istnieje możliwość wykonania innych czynności przez funkcję `std::terminate()` niż tylko wywołanie funkcji `std::abort()`
- Zmianę można dokonać za pomocą funkcji `std::set_terminate`
 - `void (*ptr)(); set_terminate(ptr);`
 - Czyli nasza funkcja wywoływana przez `terminate()` powinna być typu `void fun();`
 - Wg standardu nowa funkcja powinna na końcu wywołać funkcję `abort` lub `exit`
- W takim razie po co stosować inną funkcję?
 - Np. w trakcie testowania oprogramowanie, kiedy program przestaje działać z jakiś nieznanych nam przyczyn
- Przykład `cpp_8.9`

Funkcja deklaruje co może rzucać

- Jest to szczególnie istotne jeśli używamy bibliotekę i mamy dostępną tylko deklarację funkcji
 - Pomimo tego powinniśmy wiedzieć jakie wyjątki dana funkcja może wyrzucać, aby móc je obsłużyć
- Wprowadzono do deklaracji funkcji możliwość dodania informacji o typie rzucanych wyjątków
 - `void fun() throw(int, float, K);` //może rzucać typy `int`, `float`, `K` i żadne inne
 - `void fun();` //funkcja może rzucić cokolwiek (kompatybilność ze starym zapisem)
 - `void fun() throw();` //funkcja obiecuje, że nic nie będzie rzucać
- **Zmiany w nowym standardzie (c++11)**
 - `void fun() noexcept;` //funkcja obiecuje, że nic nie będzie rzucać
 - `void fun() noexcept(false);` //funkcja NIE obiecuje, że nic nie będzie rzucać

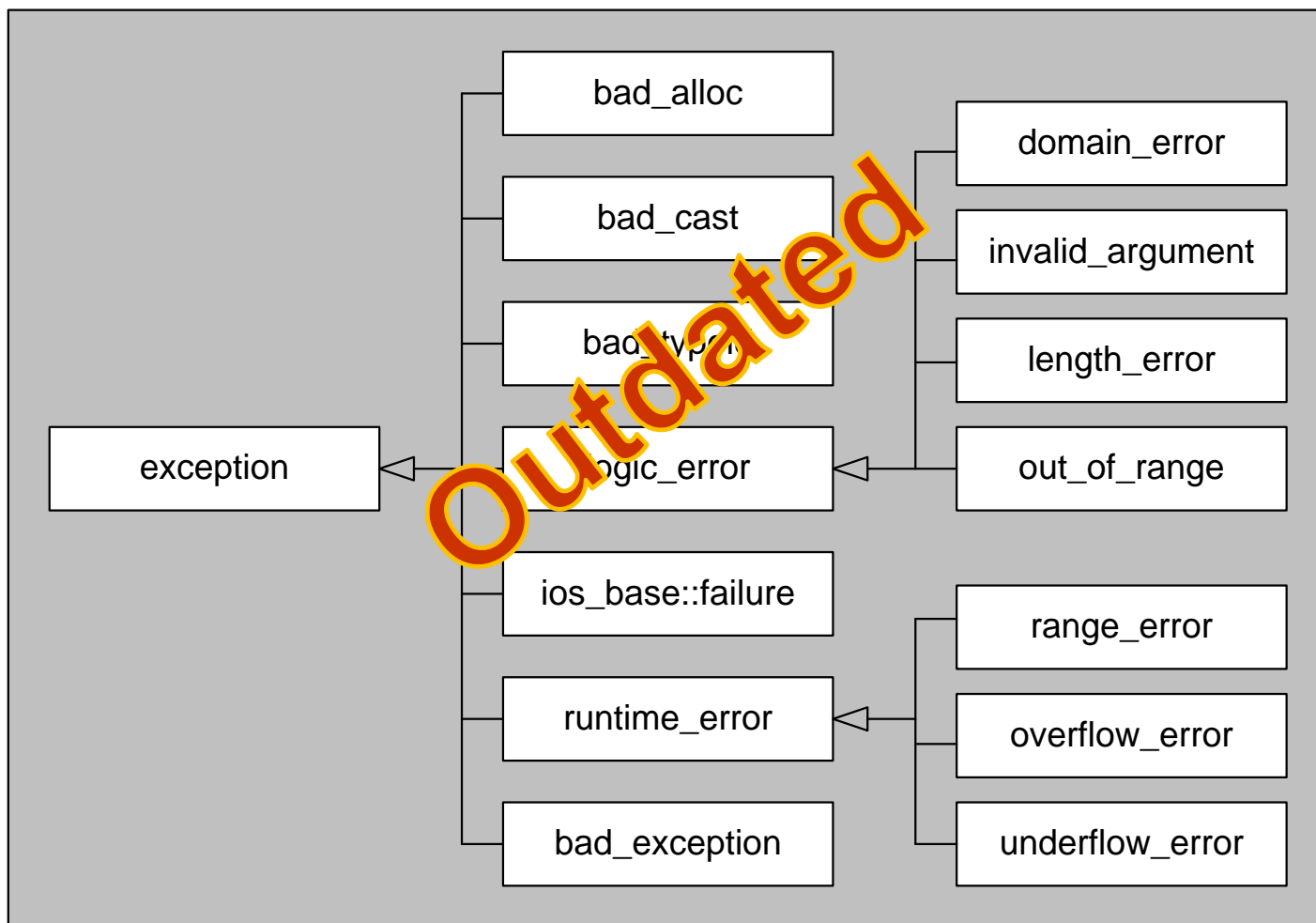
Niespodziewane wyjątki

- Z sytuacja nieoczekiwanych wyjątków mamy do czynienia kiedy funkcja obiecuje, że może rzucać jakieś wyjątki, a tak naprawdę może rzucić coś jeszcze innego
- Jeżeli funkcja wyrzuci taki nieoczekiwany wyjątek to zostanie wywołana wtedy specjalna metoda `std::unexpected()` ;
- Przez domniemanie funkcja ta wywołuje funkcję `std::terminate()` ;
- Mamy możliwość zmiany wywoływanej funkcji (tak jak poprzednio) za pomocą `std::set_unexpected`
 - `void (*ptr)(); set_unexpected(ptr);`
 - Niewątpliwie powinna tak czy inaczej zakończyć działanie programu lub ewentualnie rzucić nowy wyjątek np. `std::bad_exception`
- Przykład `cpp_8.10`

Klasy wyjątków

- W języku C++ zastosowano obiektowe podejście do wyjątków
 - Wyjątki są obiektami, w których umieszczane są informacje opisujące dany wyjątek
 - Dla różnych wyjątków mogą istnieć różne klasy
- Klasy wyjątków nie są wyjątkowymi klasami
 - Ich szczególne znaczenie odzwierciedla się tym, iż są używane przy instrukcjach **throw** i **catch**
- Klasy wyjątków powinny tworzyć hierarchię na szczycie, której znajduje się ogólna klasa wyjątków
 - Najczęściej jakaś standardowa klasa

Standardowe klasy wyjątków

Standardowe klasy wyjątków

- Sporo zmian od standardu c++11
- <https://en.cppreference.com/w/cpp/error/exception>

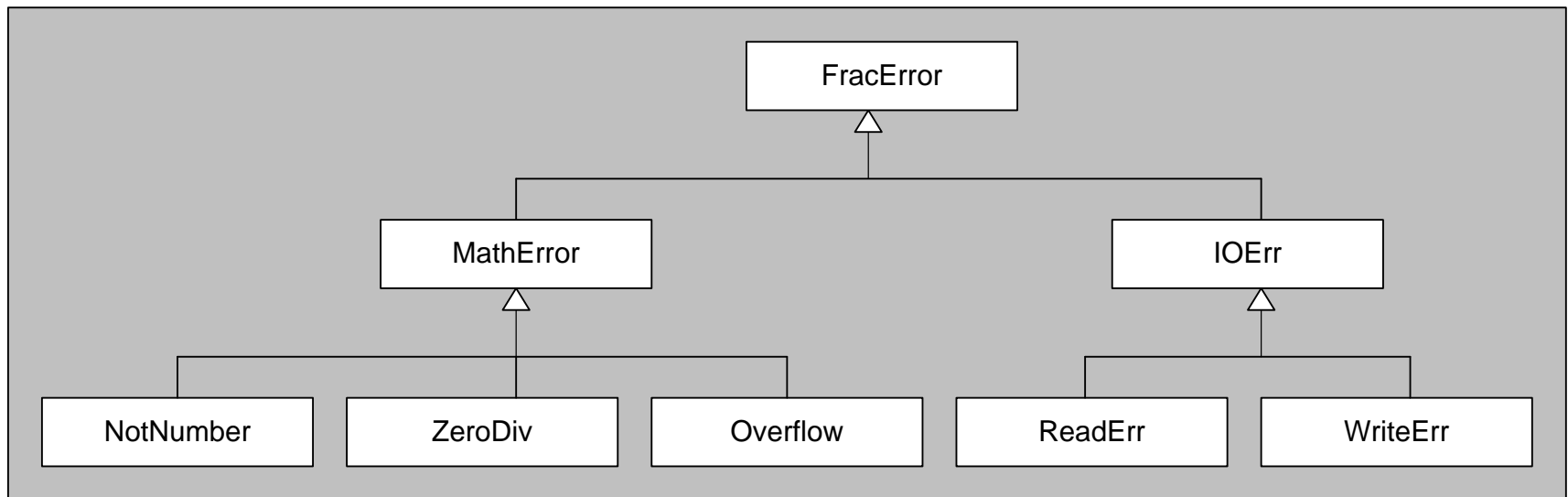
All exceptions generated by the standard library inherit from `std::exception`

- `logic_error`
 - `invalid_argument`
 - `domain_error`
 - `length_error`
 - `out_of_range`
 - `future_error(C++11)`
- `bad_optional_access(C++17)`
- `runtime_error`
 - `range_error`
 - `overflow_error`
 - `underflow_error`
 - `regex_error(C++11)`
 - `nonexistent_local_time(C++20)`
 - `ambiguous_local_time(C++20)`
 - `tx_exception(TMTS)`
 - `system_error(C++11)`
 - `ios_base::failure(C++11)`
 - `filesystem::filesystem_error(C++17)`
- `bad_typeid`
- `bad_cast`
 - `bad_any_cast(C++17)`
- `bad_weak_ptr(C++11)`
- `bad_function_call(C++11)`
- `bad_alloc`
 - `bad_array_new_length(C++11)`
- `bad_exception`
- `ios_base::failure(until C++11)`
- `bad_variant_access(C++17)`

Standardowe klasy wyjątków...

- Zdefiniowane są w pliku nagłówkowym `exception` (w większości)
- Definiowane nasze klasy wyjątków powinny być pochodne względem `std::exception`
 - Pozwala to na obsługę wyjątku w jednym bloku `catch`
- W klasie `std::exception` zdefiniowana jest wirtualna metoda `what()`, która zwraca komunikat specyficzny dla danej implementacji klasy
 - `const char* what() const throw();`
- Przykład `cpp_8.11`

Przykładowa hierarchia wyjątków

■ Przykład cpp_8.12

Zwracanie kodu błędu, a rzucanie wyjątków

- Kiedy musimy (powinniśmy) rzucać wyjątek
 - W konstruktorze obiektu
 - Przy przeładowaniu operatorów
 - Przy oddzielaniu normalnych operacji od obsługi błędów
 - Przy przeniesieniu sterowania na dużą odległość
 - Kiedy funkcja powinna informować o różnych typach niepowodzeń
 - Jeżeli chcemy zobowiązać programistę do staranności
 - Przy szablonach klas
- Kiedy zwracać status błędu
 - W przypadku kiedy korzystamy z funkcji bibliotecznych, które wykorzystują ten mechanizm
 - Lepiej jest trzymać się jednej konwencji
 - POSIX
 - https://en.cppreference.com/w/cpp/error/errno_macros

Asercje, statyczne i dynamiczne

- Statyczne asercje pozwalają sprawdzać wrażenia stałe (**constexpr**) w czasie kompilacji programu
 - **static_assert (bool_constexpr, message)**
 - Przykład cpp_8.11a
- Dynamiczna asercja
 - Zdefiniowany w **<cassert>**
 - ```
#ifdef NDEBUG
#define assert(condition) ((void)0)
#else
#define assert(condition) /*implementation
defined*/
#endif
```
  - Przykład cpp\_8.11b